

Til: postmottak@kld.dep.no

Merk: Forslag til planprogram – Dalen gruve

Oslo, 11.02.2018

Hørings svar: Forslag til planprogram for et mulig deponi i Brevik

Viser til Klima- og miljødepartementets kunngjøring på Regjeringens nettsider datert 13.12.2017 med følgende ordlyd:

Forslag til planprogrammet for Dalen gruve med tilhørende kaianlegg og adkomsttunnel, sendes nå på høring og legges ut til offentlig ettersyn i henhold til § 15 i forskriften om konsekvensutredninger av 21. juni 2017.

Det er Bellonas kommentarer til det foreslåtte planprogrammet for et mulig deponi for behandlet uorganisk farlig avfall i Dalen gruve.

Bellona ble etablert i 1986 og er en uavhengig, ideell miljøstiftelse. Bellona har som formål å begrense klimaendringer, hindre forurensning og arbeide for økt økologisk forståelse og vern av natur, miljø og helse. Bellona fokuserer på markeder og muligheter i en karbonnegativ fremtid.

Oppsummering

Miljøstiftelsen Bellona ønsker å påpeke at et industrielt forbrukersamfunn som det norske nødvendigvis må ha løsninger for sikker håndtering av alle typer avfall. De forskjellige typer avfall må håndteres og behandles på forskjellige måter for å oppnå dette. Norge har et behov for sikker behandling og deponering av behandlet farlig, uorganisk avfall i et langsiktig perspektiv.

Det er et presserende behov for å få på plass et nytt deponi for farlig avfall i Norge. I dag har Noah AS et behandlingsanlegg med deponi for uorganisk farlig avfall på Langøya i Re kommune. Noahs anlegg utgjør den dominerende behandlingsskapasiteten i Norge i dag. Det er et politisk ansvar å få på plass et nytt deponi for farlig avfall før eksisterende deponi på Langøya er fullt, antatt 2022.

Bellona mener det er en reell fare for at farlig avfall igjen graves ned eller dumpes ulovlig dersom vi ikke har et nasjonalt behandlingsanlegg.

Bellona støtter forslaget til planprogram og vil bemerke at den foreslåtte løsning representerer betydelig redusert reell miljøbelastning og risiko for ulykker, sett i forhold til de opprinnelige planene som ble presentert. Dette begrunnes i at behandlingen planlegges videreført med kjent løsning ved dagens anlegg på Langøya og at transport av behandlet farlig avfall fra Langøya representerer en langt lavere farlighetsgrad enn transport av ubehandlet avfall. Videre begrunnes dette i at all transport til gravene planlegges med miljøvennlige skip med direkte inngang til gravene i skjermede omgivelser og langt fra folk i Frierfjorden. Vi forutsetter og krever at konsekvensutredningen kan dokumentere at den foreslåtte virksomheten kan drives på en slik måte at den ikke er til skade for miljøet eller lokalsamfunnet.

Bellona mener det er av stor nasjonal betydning og medfører store fordeler å sikre gruveanleggene i Brevik som nasjonalt deponi for behandlet avfall. Staten må igangsette de nødvendige juridiske prosesser for å sikre at gravene i Brevik kan benyttes til et deponi for behandlet avfall.

Bellona er av den oppfatning at med den foreslåtte løsning er trolig miljøbelastning og risiko så lav for lokalsamfunnet at den må ansees som akseptabel. Bellona ber derfor om at konsekvensanalysen videreføres slik at dette kan avklares og dokumenteres ved hjelp av grundige faglige temautredninger.

Bellona ber samtidig departementet sørge for å iverksette de prosesser som er nødvendige for å sikre at vårt samfunn har løsninger for farlig industriavfall etter 2022.

Om vi blir stående uten slike løsninger, vil dette være en dramatisk situasjon for det norske samfunnet. Det er statens ansvar å sikre progresjon for å unngå dette.

Bakgrunn

I Norge løser myndighetene i dag problemet med industriavfall ved at Noah i hovedsak forestår samfunnets behov for behandling og deponering av denne type avfall på Langøya i Re kommune. Opprinnelig ble dette anlegget etablert og driftet av staten, som sikret fasilitetene på Langøya som et nasjonalt anlegg, og etablerte et statlig kontrollert selskap for kommersielt å drifte behandling og deponianlegg.

Etter dårlig drift og flere uheldige og alvorlige hendelser i oppstarten besluttet staten å søke etter private aktører med kompetanse til å overta og forestå driften av Norges nasjonale behandlings- og deponianlegg. Noah ble overtatt av dagens eier, som siden 2003 har driftet anlegget. Dette skjedde på bakgrunn av en omfattende avtale, som medførte store forpliktelser for rettighetshaver om rehabilitering av Langøya. Dette med henblikk på at Langøya skal gjøres tilgjengelig for befolkningen etter at deponiet er fylt opp.

Det var ved overtagelsen fra staten en rekke forhold som medførte oppstartsproblemer da Noah ble overtatt av en privat aktør. Dette medførte en alvorlig hendelse i mai 2004.

Bellona vil bemerke at anlegget på Langøya siden har utviklet kompetanse og prosesser som vi anser som meget gode. Anlegget er i lang tid driftet uten uhell. Bellonas vurdering er at selskapet har meget gode forutsetninger, teknologisk og organisatorisk, for å håndtere operasjonell risiko. Bellona samarbeider tett med Noah gjennom «Bellonas samarbeidsprogram for Næringslivet» og betrakter selskapet som en meget kompetent aktør.

Risiko i forbindelse med transport av ubehandlet avfall til anlegget ansees av Bellona i dag å være det elementet som har størst ulykkespotensiale.

Selve deponeringen anser Bellona som helt uproblematisk. Årsaken er den teknologi og de kjemiske prosesser som benyttes i behandling før deponering for å binde, nøytralisere og stabilisere.

Deponeringen representerer derfor i Bellonas øyne ingen risiko for miljøpåvirkning, noe det legges til grunn at konsekvensutredningen vil bekrefte.

Behov for deponikapasitet i et tredveårsperspektiv

Utfordringen for Norge og Noah er at dagens løsning med deponering av behandlet avfall på Langøya går mot slutten. Uten en fastlagt løsning for deponering av behandlet industriavfall vil dagens deponikapasitet på Langøya være fylt i løpet av 2022.

Avfallsminimering og material- og energigjenvinning (i nevnte rekkefølge) bør tilstrebes i så stor grad som mulig. Bellona forventer ytterligere utvikling på dette området for en rekke typer avfall, i utviklingen mot en sirkulær økonomi. Det vil også i fremtiden bli en endring i hvilke typer avfall som vil oppstå, som kan bidra til endret behov for deponiløsninger.

Bellona jobber intenst med ulike deler av norsk industri for å finne løsninger for resirkulering og gjenvinning av stoffer og materialer. Slike sirkulære løsninger forlenger deponitid og kan skape verdier og gjenbruk av viktige ressurser.

Bellona vil likevel tilbakevise påstandene fra enkelte hold om at resirkulering og gjenvinning av farlige avfallsstoffer nå har kommet så langt at det fjerner behovet for et nytt deponi. Vi ser ingen utviklingsbaner som fjerner behovet for deponi.

Bellona vil presisere at det finnes kategorier av industrielt avfall hvor deponi er en bedre miljømessig løsning enn resirkulering.

Eksempler på avfallskategorier hvor Bellona ønsker behandling og deponering fremfor gjenvinning:

- Der resirkulering ikke er tilstrekkelig kostnadseffektivt. Selv om resirkulering er teknisk mulig, kan det medføre så høye kostnader at det både kan være en dårlig løsning

ressursøkonomisk og med tanke på livssyklusregnskap. Det kan også føre til høyere leveringskostnader for farlig avfall. Da kan mer avfall bli dumpet ulovlig.

- Der stoffer og materialer heller bør ut av kretsløpet. F.eks. må tungmetaller behandles kjemisk for å binde metallene. Vi ønsker kvikksølv, kadmium og lignede trygt deponert og ikke inn i verdikjeden via resirkulering.
- Der en type avfall kan brukes til å behandle og nøytralisere andre typer avfall. Som eksempel er det Bellonas vurdering at det totalt sett er en bedre løsning å benytte flyveaske til å nøytralisere svovelsyre som inneholder tungmetaller, enn de resirkuleringsløsninger som finnes i utlandet.
- Selv med optimal avfallsminimering av flyveaske fra dagens forbrenningsanlegg ved uttak av salt, metaller og mineraler vil det være et stort behov for deponi for denne type avfall i lang tid fremover

Bellona peker på at all tilgjengelig relevant fagkunnskap viser at forventede utviklingsbaner for resirkulering ikke fjerner behovet for etablering av et nytt nasjonalt deponi.

Tidskritisk at staten sikrer nasjonalt anlegg for deponi av behandlet industriavfall

Det er svært tidskritisk å finne et annet sted som kan benyttes som deponi. Bellona er derfor positiv til departementets utsendte forslag til planprogram for et mulig deponi i Brevik. Bellona vil anføre at det er avgjørende med progresjon i arbeidet med et slikt deponi.

Slik Bellona vurderer det er det et statlig ansvar å sørge for at Norge har behandlingskapasitet.

Bellona aksepterer at ikke hvert land kan ha behandlingsanlegg for alle typer avfall. Det må dermed foregå handel av avfall mellom land og regioner. Norge eksporterer betydelige mengder avfall for behandling utenlands f.eks. fra oljeindustrien.

Bellona anser gruvene i Brevik som spesielt egnet for deponering av behandlet industriavfall i et europeisk perspektiv.

Bellonas vurdering av Raudsand-alternativet

Bellona vil i denne uttalelsen kun kort omtale alternativet for deponi på Raudsand. Slik Raudsand til nå er presentert fremstår det som direkte useriøst med hensyn til konsept, verifisering av teknologi og kostnader.

Løsningen innebærer betydelig mer miljørisiko for ulykker og klimagassutslipp på grunn av transportdistanse. Raudsand vil medføre at alt ubehandlet avfall skal transporteres et langt stykke langs kysten. Driver av Raudsand fremstår for Bellona som uprofesjonell, med en lite troverdig fortid og profil med hensyn til å tilfredsstille offentlige miljøkrav.

Bellona er derfor helt klar i sin konklusjon. Både lokalitet og tiltakshavers profesjonalitet peker helt entydig på Brevik som løsning, med Noah som tiltakshaver, framfor alternativet på Raudsand. Bellona ber departementet legge til grunn i den videre behandlingen at kun alternativet i Brevik representerer en troverdig og akseptabel løsning.

Miljøfordelene ved løsningen som er foreslått i planprogrammet

I forhold til de opprinnelige planene som ble lansert av Norcem og Noah som tiltakshavere, representerer nåværende forslag en betydelig miljøforbedring. Dette fordi behandlingsanlegget beholdes på Langøya i uoverskuelig fremtid, slik at ubehandlet avfall blir transportert dit og ingen transport av ubehandlet farlig avfall vil foregå til Brevik.

Denne løsningen innebærer at man slipper økt lastebiltrafikk til Brevik, da slik transport som før vil gå til Holmestrand for transport til Langøya. Dette vil eliminere en trafikkbelastning tilsvarende to-tre timer med konstant lastebiltrafikk per dag. Samtidig vil kai-infrastruktur i Frierfjord innebære at all skipstrafikk flyttes ut av et tett befolket området. Ved at de faktiske miljøbelastningene ved transport er redusert, og det kun vil bli transportert og lagret behandlet avfall, er miljøbelastningen sterkt redusert i forhold til opprinnelige planer fra tiltakshaver.

Slik fjernes både risikoen for miljøulykker, samt den daglige miljøbelastningen i form av lastebil- og båttrafikk. Det eneste momentet innbyggerne i Brevik da står igjen med, er et deponi for ferdig behandlet avfall. Slikt avfall innebærer ingen reell storulykkesrisiko.

Dette er en løsning Bellona støtter og anbefaler. Ved at behandlingsanlegget beholdes på Langøya fremfor Brevik, reduseres ulykkesrisikoen samt skadepotensialet ved eventuelle ulykker vesentlig. Behandlet avfall representerer ikke en fare for akuttulykkesituasjoner, ei heller høy forurensningsfare ved ulykker.

Den nasjonale viktigheten rettferdiggjør sterke virkemidler

Uavhengig av tiltakshaver anser Bellona gruveanleggene som værende av så stor nasjonal betydning at staten bør iverksette de nødvendige formelle prosesser for å overta de deler av gruveanleggene hvor utvinning av kalk i dag ikke finner sted. Dette for å gjøre disse tilgjengelig for deponering av behandlet avfall tidligst mulig.

Det må være statens oppgave å sørge for dette, ikke tiltakshavers ansvar. Staten må også fremforhandle løsninger for samdrift mellom eventuelt videre kalkutvinning og deponibehov etter 2022. Staten er allerede en sentral eier av gruvene i Brevik. Statens muligheter og rolle i en slik prosess bør vurderes av departementet uavhengig av tiltakshaver. Bellona mener klargjøring rundt hvordan staten kan definere sin rolle, kan bidra til bedre trygghet i et langtidsperspektiv for lokalbefolkningen.

Bellona presiserer at det i gruvene kun skal deponeres ferdig behandlet avfall.

Bellona er av den oppfatning at det er av en slik nasjonal betydning å sikre Norge en videre forsvarlig løsning for deponering av behandlet avfall i Brevik, at staten juridisk kan hjemle relativt ytterliggående virkemidler, herunder ekspropriasjon. Bellona mener behovet for en nasjonal løsning for lagring av farlig avfall ikke er til å komme fra. Statens behov for dette må veie tyngre enn det som er en forståelig, men, sett med miljøfaglige øyne, ufundert bekymring blant lokalbefolkningen. Vi forutsetter og forventer at konsekvensutredningen vil dokumentere at deponeringen av ferdig behandlet avfall innebærer så lav risiko at det er innenfor hva et lokalsamfunn kan måtte påregne av belastning for å ivareta storsamfunnets behov.

Dette er en viktig del av argumentasjonen for at Bellona mener staten må vurdere å overta gruvene. Bellona er av den oppfatning at den vesentlige betydningen en løsning vil ha for nasjonen, holdt opp mot de forsvinnende små reelle lokalmiljøkonsekvensene som vi legger til grunn at en utredning vil konkludere med, styrker statens legitimitet for å iverksette tiltak på tross av betydelig motstand gjennom både folkelige og demokratiske lokale prosesser.

Bellona ber derfor departementet i forbindelse med utredningsarbeidet avklare hvilke virkemidler staten kan forsvare å benytte seg av for å gjøre gruveanleggene i Brevik tilgjengelig for deponi for å løse et overordnet samfunnsoppdrag. Bellona mener statens tarv fordrer at eiendom settes av til dette, jf. også Grunnloven § 105. I oreigningsloven § 2 nr. 42 er det presisert at ekspropriasjon kan nyttes når det trengs for «opplagsplass eller destruksjonsverk for søppel eller anna avfall».

Bellona mener at staten bør vurdere å stå som ansvarshaver og juridisk ansvarlig for den deponiaktivitet som skal skje i gruvene. Som ansvarshaver for gruvene kan staten da fritt velge kommersiell aktør som forestår deponihåndteringen. Staten vil da være langtidansvarlig ovenfor lokalbefolkningen uansett hva som skjer. Så kan staten rette eventuelle krav mot en kommersiell aktør dersom forutsetninger og regler blir brutt.

Bellonas konklusjon

Bellona støtter det foreslåtte planprogrammet for deponi for nøytralisert og stabilisert uorganisk farlig avfall, lagt frem av tiltakshaver Noah. Bellona mener dette er det beste alternativet for et nødvendig nytt deponi i Norge. Som allerede understreket forutsetter og krever vi at konsekvensutredningen kan dokumentere at den foreslåtte virksomheten kan drives på en slik måte at den ikke er til skade for miljøet eller lokalsamfunnet. Bellona stiller seg kritisk til det konkurrerende alternativet Raudsand i Nesset kommune.

Bellona har jobbet tett med tiltakshaver Noah for å minimere miljøbelastningen ved et nytt deponi. Det er ikke lagring av behandlet avfall i gruvene som representerer reell miljøbelastning i denne

saken. Vi kan ikke se at det representerer et problem for lokalmiljøet å lagre behandlet avfall i gruvene.

I tråd med planprogrammet anbefaler Bellona at behandlingsanlegget for avfall fortsettes på Langøya. Dette innebærer at kun behandlet avfall transporteres og lagres i Dalen-Kjørholt gruve.

Bellona vil bemerke at vi prinsipielt er for færrest mulig tiltakshavere i prosjekter som innebærer deponering med langsiktige ansvarsforhold. I dette tilfellet vil rettighets- og ansvarsforhold måtte endres når Norcem forlater driften i gruvene ved at staten overtar.

Med vennlig hilsen

Frederic Hauge

Stifter og faglig leder, Miljøstiftelsen Bellona